

OPLAGE: 500 EXEMPLAREN
ISSN: 1780-9673
REDACTIE : STEVEN VAN IMPE & GORAN PROOT

p.a. BIBLIOTHEEK STADSCAMPUS
PRINSSTRAAT 9
B-2000 ANTWERPEN
TEL.: +32 3 220 44 50
E-MAIL: info.stcv@stcv.be

Verwerking van de Gentse collectie op schema

Sinds de STCV in oktober 2005 opnieuw in de Gentse Universiteitsbibliotheek neerstreek, werden reeds 588 nieuwe exemplaren opgenomen in de databank. Het betreft hoofdzakelijk werken uit de periode 1601-1650 in andere talen dan het Nederlands (Latijn, Frans, Spaans, ...). De Nederlandstalige drukken (1601-1700) werden reeds tijdens de vorige fase van het project verwerkt. Op dit ogenblik zijn de deelcollecties van de Gentse drukken (kenletter 'G') en geschiedkundige werken ('Hist') nagenoeg volledig opgenomen, en wordt de collectie theologie ('Th') verder verwerkt.

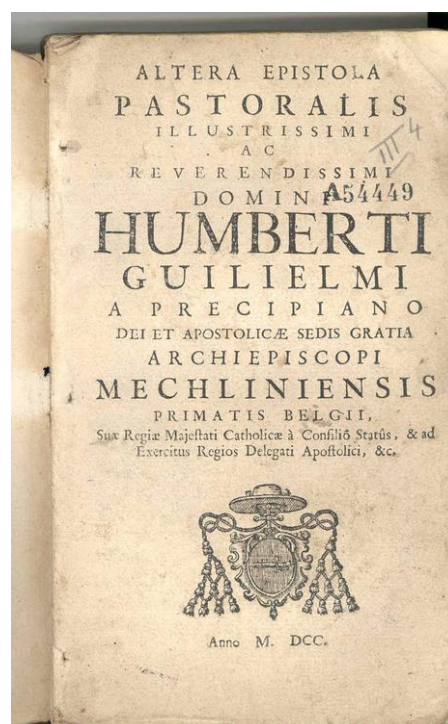
Erg opvallend is het hoge aantal dubbels. Terwijl de overlap met de reeds beschreven edities in de Stadsbibliotheek en de Centrale Bibliotheek van de Universiteit Antwerpen 12% bedraagt, is ruim een kwart van de werken in meer dan één exemplaar binnen de eigen bibliotheek aanwezig. Dit is des te opmerkelijker daar de Universiteitsbibliotheek van Gent bij een vorige fase met 66% net het meeste unica van alle bezochte collecties bleek te bezitten (zie *Nieuwsbrief* Nr. 2).

De Universiteitsbibliotheek heeft het bezoek van de STCV aangegrepen om een aantal onverwerkte deelcollecties aan te vatten. Zo werd een vijftigtal overheidspublicaties uit de deelcollectie *Accroissement Meulman* voor de STCV-beschrijver opzij gezet.

SVI

Een herderlijke brief uit 1700 in de STCV

Op 21 juli 1700 vaardigde de fervent anti-jansenistische aartsbisschop van Mechelen Humbert de Precipiano zijn *Altera epistola pastoralis* uit. De brief was bedoeld als een vervolg op de *Epistola pastoralis* van 12 oktober 1692, waarin Precipiano fel van leer trok tegen de jansenistische ideeën. Beide teksten zijn uitgegeven in P.F.X. De Ram, *Synodicon Belgicum*, Mechelen, 1828-1839, resp. dl. 2, p. 418-457 en dl. 2, p. 391-417. In het herderlijk schrijven van 1700 stippelt de aartsbisschop de krachtlijnen van zijn pastoraal beleid uit. Hij wijst op het belang van de broederschappen voor het geestelijke leven van de gelovigen, wenst dat de gelovigen tijdens de vasten, de advent en de plechtige feestdagen vaker zouden communiceren, en dringt er bij de toekomstige clerici op aan hun opleiding aan het seminarie te volbrengen, zonder dit echter als een verplichting te willen of kunnen opleggen. Hij schrijft de pastoors voor jaarlijks de biecht van de kinderen te horen, ook van hen die nog geen volle vijf of zes jaar oud zijn en draagt hen op er tevens voor te zorgen dat de kinderen op twaalf jaar hun eerste communie zouden doen, zelfs vroeger zo zij voldoende onderwezen zijn. Verder veroordeelt Precipiano in strenge

bewoordingen de gemengde ontspanning onder de jeugd, verbiedt hij bijbellectuur in de volkstaal en hekelt hij de ontheiliging van de zon- en feestdagen.

De STCV kent één exemplaar van één uitgave van deze herderlijke brief (S.n., s.l., 1700), bewaard in de Centrale Bibliotheek van de K.U.Leuven (zie afbeelding; met dank aan de medewerkers van de instelling). De speurtocht in het kader van mijn postdoctoraal onderzoeksproject bij het FWO-Vlaanderen 'Gebieden en verbieden. De communicatiestrategie van de Contrareformatie in de Spaanse Nederlanden' bracht andere vindplaatsen van dit drukwerk en een tweede uitgave van dit herderlijk schrijven aan het licht. De elektronische databank (opgemaakt in Filemaker Pro 6) van het officieel kerkelijk drukwerk in de Mechelse kerkprovincie wordt voorgesteld in het artikel 'Een zoektocht naar de communicatiestrategie van de Contrareformatie in de Mechelse kerkprovincie, 1559-1713', dat in het tijdschrift *Trajecta* zal verschijnen.

Drie exemplaren van de herderlijke brief van 1700, identiek aan het exemplaar opgenomen in de STCV, zijn bewaard in de Koninklijke Bibliotheek van België. Twee exemplaren bevinden zich in de *Bibliothèque Générale des Sciences Humaines* van de U.C. de Louvain. Eén exemplaar vond zijn weg naar de Maurits Sabbebibliotheek te Leuven. Een laatste exemplaar, zonder titelblad, werd aangetroffen in de Universiteitsbibliotheek van Gent. Een exemplaar van een latere uitgave van de herderlijke brief (Mechliniae, Laurentius Vander Elst, in Foro, zonder datum, vermoedelijk 1724, 79 p.) kan men terugvinden in de vernoemde *Bibliothèque Générale* van de U.C. de Louvain. Een tweede exemplaar van deze latere uitgave kon ik bestuderen in de bibliotheek van de Theologische Faculteit van Tilburg, die vorig jaar in de Tilburgse Campusbibliotheek geïntegreerd werd.

Die had eerder met de bibliotheek van het voormalig grootseminarie van Haaren in het bisdom 's-Hertogenbosch tevens de boekencollectie van de bibliograaf en theoloog Jacob Goyers (1719-1809) geërfd. Deze Mechelse boekhistoricus *avant la lettre* behoorde tot de geleerdenkring van Jan Frans Foppens (1689-1761) en Jan Frans Van de Velde (1743-1823). Hij bereidde de uitgave voor van een verbeterde en uitgebreide versie van de *Bibliotheca Belgica*, die er uiteindelijk nooit is gekomen. Zijn boekencollectie bevat heel wat zeventiende-eeuwse boeken die in Antwerpen, Leuven, Brussel, Gent en Mechelen gedrukt werden. Zij verdienen een plaats in de STCV mocht het project in een volgende fase, naar het voorbeeld van de STCN, opteren om de vruchten van de Vlaamse boekproductie die in buitenlandse bewaarstellingen verzeild geraakt zijn, op te nemen.

Toon Quaghebeur

Nieuwe schijnadressen

Toen de STCV aan het einde van haar eerste grote projectfase haar *Adresboek van zeventiende-eeuwse drukkers, uitgevers en boekverkopers in Vlaanderen* uitgaf, werden achteraan twee lijsten opgenomen van drukkers waarmee 'iets' aan de hand was. Het gaat om lijsten van valse drukkersadressen, hetzij in onbestaande plaatsen, hetzij onder een valse naam, en meestal beide. Het probleem van de schijnadressen werd ook uitgewerkt in het artikel *Grey areas in book historical research*: aangezien schijnadressen vaak niet als dusdanig herkend worden, dreigen ze tussen de mazen van het net te glippen. Een ruimere bekendheid en verder onderzoek van deze schaduwzone blijven nodig.

Het *Adresboek* is gebaseerd op gegevens van 1 oktober 2003. Inmiddels is de tweede fase van het project halfweg en zijn er nieuwe schijnadressen opgedoken. De onderstaande tabel kan worden beschouwd als een (eerste) aanvulling op de bladzijden 150-153 van het *Adresboek*. Uiteraard gaat het ook nu weer om een momentopname. Ongetwijfeld zullen in de toekomst nog meer schijnadressen en schuilnamen opduiken en soms ontmaskerd kunnen worden.

De onderstaande lijst omvat drie soorten van fictieve impressa. In de eerste plaats gaat het om drukkers die een schijnadres opgaven om te doen uitschijnen dat het drukwerk op een andere locatie gedrukt was dan dat in werkelijkheid het geval was (a). Een tweede categorie omvat drukkers die gebruik maken van een fictieve naam om hun identiteit te verhullen. Het kan dan al of niet om een schertsnaam gaan (b). Ten slotte zijn er ook enkele gevallen waarbij een drukker de naam van een (al dan niet overleden) collega gebruikte of misbruikte (c).

Dat niet alleen de STCV-beschrijvers regelmatig op vreemde gevallen stoten, blijkt uit het feit dat enkele van de onderstaande gevallen werden ontdekt door onze collega's van de STCN. De samenwerking tussen de medewerkers van beide projecten heeft al regelmatig klaarte kunnen scheppen bij grensoverschrijdende mysteries en boekhistorische probleemgevallen.

	<i>Naam</i>	<i>Schijnadres</i>	<i>Vermoedelijk echte adres en drukker</i>	<i>Jaren van activiteit</i>	<i>Nummer in Adresboek</i>
a	Schippers, Joannes Jac. F. [weduwe]	Antwerpen	Amsterdam	1677	
	Dobbeleer, de, Peeter	Keulen	Brussel	c. 1683	193
b	Practer, Hans	Antwerpen	Parijs?	1625	
	Copman, Herman	Antwerpen	Parijs [Blagaert, Jean [weduwe]]	1621	
	Girard, Christophe	Brussel	Doué-la-Fontaine?	1619-1620	
	Jeune, le, Pierre	Keulen	Zuidelijke Nederlanden?	c. 1686	
	Bacharach, van, Colophon	Land-uit	Rutgeert Velpius, Brussel?	1602	222
			Jan Maes, Leuven?		312
	Goe-maere, Roosemondt	Lovendegem	Zuidelijke Nederlanden	1606	
	Mank Joosken	Amsterdam	Zuidelijke Nederlanden	1635	
	Broers, Peeter Jansen	Groningen	Zuidelijke Nederlanden	1635	105
	Broers, Peeter Jansen II	Groningen	Antwerpen, Marcelis Parys	1674	105
	Pers, Hans	Antwerpen		1640	
	Snuyttaert, Nasianzenus	Terneuzen	Noordelijke Nederlanden	1635	
	Sonder-Gront, Joris Jansz.	Antwerpen		1657	
	Stavoren, van, Hendrick	Antwerpen		1657	
Thienen, van, Hendrick	Wenen	Zuidelijke Nederlanden?	c. 1635		
Weert, de, Hans	S.l.	Zuidelijke Nederlanden	c. 1635		
c	Meerbeek, van, Jan	Brussel	Leiden, Elzevier	1632	207
	Meerbeek, van, Jan [weduwe]	Brussel	Leiden, Elzevier		
	Cnobbaert, Jan	Antwerpen	Noordelijke Nederlanden	1673	24
	Woons, Cornelis	Antwerpen	Noordelijke Nederlanden	1686	160
	Hoyoux, François(e)	Luik	Noordelijke Nederlanden	1691-1713	

Vermelde literatuur:

- 🔗 Koen DE VLIAGER-DE WILDE (ed.), *Adresboek. Zeventiende-eeuwse drukkers, uitgevers en boekverkopers in Vlaanderen. Adressbook. Seventeenth-Century Printers, Publishers and Booksellers in Flanders*, Antwerpen, 2004 (Uitgaven van de Vereniging der Antwerpse Bibliofielen. Vierde reeks, nr. 1)
- 🔗 Goran PROOT & Stijn VAN ROSSEM, 'Grey areas in book historical research. Can international co-operation offer a practical solution?' in David J. SHAW (ed.), *Books beyond Frontiers: the need for international collaboration in national retrospective bibliography*, London, 2003, blz. 9-18 (CERL Papers III)

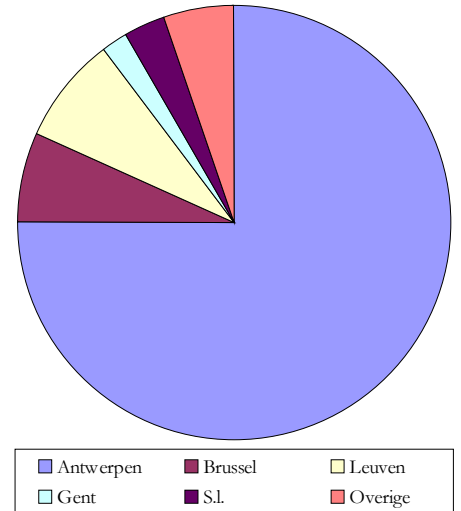
Publicaties en lezingen

- 🔗 In het tijdschrift *De Zeventiende Eeuw* zal een artikel verschijnen gebaseerd op de lezing van Steven VAN IMPE en Jan BOS op het congres "De zeventiende eeuw in digitale sferen" (26 augustus 2005).
- 🔗 In december 2005 verscheen een themanummer van *Archief- en Bibliotheekgids* (jaargang 81), waarin Steven VAN IMPE en Goran PROOT een artikel publiceerden met de titel "Systematiek, samenwerking en duurzaamheid: sleutelbegrippen van het STCV-project" (blz. 35-38).

De collectie van de Antwerpse Stadsbibliotheek (1601-1640)

In januari werden de laatste werken uit de selectie van de Antwerpse Stadsbibliotheek ingevoerd. Het gaat om de werken gedrukt tussen 1601 en 1640. Wanneer in een convoluut werken van na 1640 werden aangetroffen, werden deze eveneens opgenomen (het gaat om 91 exemplaren). In totaal werden 1102 exemplaren toegevoegd aan de databank. Dit leverde 861 nieuwe beschrijvingen op (78%).

De Stadsbibliotheek richt zich voornamelijk op het Antwerpse drukwerk, en dat reflecteert zich duidelijk in de vertegenwoordigde drukkerscentra (zie grafiek). Ruim drie kwart van de beschreven edities werd in de Scheldestad gedrukt. Brussel en Leuven volgen met elk ongeveer 10%. Na voltooiing van de STCV moet duidelijk worden in hoeverre deze verhoudingen afwijken van de totale boekproductie in Vlaanderen in de zeventiende eeuw. Het zij opgemerkt dat het aantal drukwerken zonder plaats van uitgave (Sine loco, S.l.) in deze grafiek kunstmatig laag is, doordat deze werken niet altijd werden teruggevonden bij het opmaken van de selectielijsten met te verwerken edities.

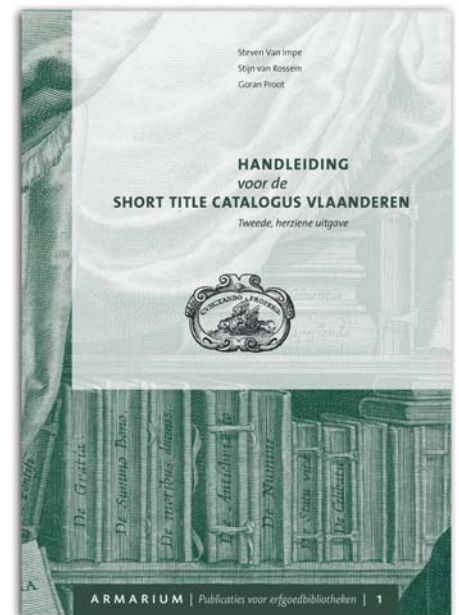

De chronologische spreiding van de opgenomen werken is minder divers. Er is een groeiende tendens in de jaren 1601-1625, een stagnatie in 1625-1635 en ten slotte een beperkte afname in de laatste vijf jaar van de verwerkte periode.

De STCV Handleiding: Tweede, herziene uitgave

In december 2005 publiceerde de STCV een tweede, herziene uitgave van haar Handleiding. Daarmee werd vijf jaar bibliografische ervaring geconsolideerd en voor een ruimer publiek beschikbaar gemaakt. De herziening van een eerdere editie was mede nodig geworden doordat de STCV in haar tweede fase ook niet-Nederlandstalig drukwerk opneemt, zodat nieuwe taalspecifieke problemen opdoken. De Handleiding werd in nauwe samenwerking met het project Erfgoedbibliotheek Vlaanderen uitgegeven als eerste nummer in de nieuwe reeks *Armarium. Publicaties voor erfgoedbibliotheek*. Deze samenwerking kwam tot stand uit de overtuiging dat ook collega's catalografen en bibliografen moeten kunnen putten uit de ruime ervaring die meer dan 5000 beschreven edities met zich meebrengen. De typografie van deze editie werd verzorgd door Frederik Hulstaert.

- 📖 Steven VAN IMPE, Stijn VAN ROSSEM & Goran PROOT. *Handleiding voor de Short Title Catalogus Vlaanderen*. Tweede, herziene uitgave, Antwerpen, 2005 (*Armarium. Publicaties voor Erfgoedbibliotheek*, 1). 182, [2], [2 blank] p. ISBN 90 807079 3 7. Prijs: 10,00 €. Bestellingen via www.erfgoedbibliotheek.be

De *STCV Nieuwsbrief* is eveneens online beschikbaar (www.stcv.be onder 'Bibliografie').

Om de nieuwsbrief te ontvangen volstaat het een bericht te sturen naar de redactie.

Nummer 8 verschijnt in juni 2006.

Gesubsidieerd door de
Vlaamse overheid